

Emmanuel Kant, el filòsof alemany mort ara fa dos-cents anys, va desenvolupar en la seua obra la idea de pau perpètua basada en un dret internacional. Aquest fet l'hauria dut a oposar-se a la guerra de l'Iraq? Roger Scruton, pensador britànic, i Antje Vollmer, diputada alemanya, ens aporten a continuació les seues opinions.

Kant i el **conflicte** iraquità

La guerra contra el despotisme és legítima

Segons el filòsof conservador Roger Scruton, Kant hauria dit que sí a una operació amb la finalitat principal d'assolir una pau duradora.

El 12 de febrer del 2004 es commemoraven els dos-cents anys de la mort d'Emmanuel Kant. L'esdeveniment va ser silencià pels mitjans de comunicació britànics, que consideren que els filòsofs morts no tenen gaire interès si els comparem amb les celebritats que encara viuen. Fins i tot els alemanys, malgrat que estan ben orgullosos del seu gran pensador, han decidit que, per parlar de Kant, cal transportar-lo a la contemporaneïtat. En concret, han triat la qüestió de la guerra de l'Iraq: hi hauria estat d'acord, Kant?

Kant considerava que la guerra només havia de tenir finalitats defensives, i que un atac preventiu no era un acte de de-

fensa. Però les circumstàncies han canviat, i puc trobar raons del tot kantianes per afirmar que, enfront dels perills que l'amenacen avui dia, el món civilitzat hauria de prendre mesures preventives pel que fa als "estats díscols", com l'Iraq de Saddam Hussein.

Quan Kant va començar a desenvolupar la seua filosofia política, ja era un poc major i havia entrat en declivi pel que fa a les capacitats intel·lectuals. Mai no s'estudia, doncs, curosament, aquesta part del pensament kantià. Ara bé, quan hom naix amb les capacitats d'un Kant, es pot ben bé permetre el luxe de perdre alguna neurona pel camí. Per tot plegat, és lamentable que els investigadors no

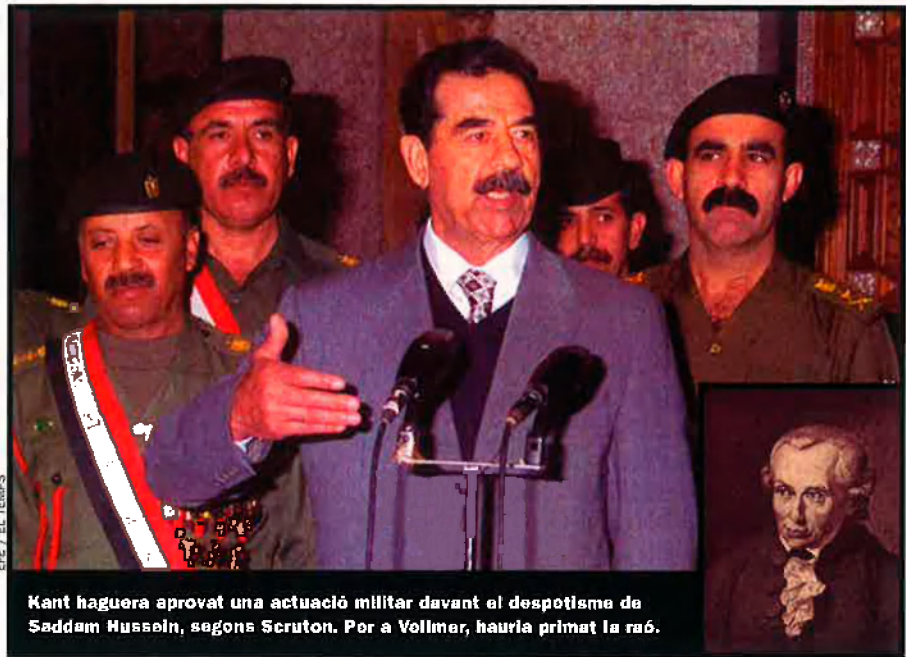
hagen parat gaire esment a *La pau perpètua* (1795) i que negligesquen la presentació que fa, tan detallada, d'un govern republicà, a *Metafísica dels costums* (1797).

Si ens agafem a una lectura superficial de *La pau perpètua*, en deduirem que el dret internacional administrat per una "Lliga de les Nacions" substituirà el recurs a la guerra i dotarà les nacions d'un interès comú, esperonant-les a solucionar els conflictes per mitjà d'una negociació. Les guerres esclaten perquè les nacions existeixen de manera natural les unes contra les altres. Si s'integren en una lliga, el que fan és caminar cap a una "república mundial" en què els interessos nacionals es dilueixen en una recerca comuna d'un ordre jurídic.

Quan llegim Kant, correm el risc de posar-nos de costat de la seua crítica profunda de la raó i dels seus objectius. Malgrat que era un home convençut que la raó era la marca distintiva de la condició humana, Kant pensava que sovint aquesta raó té la tendència a presumir de les pròpies forces. Això és el que s'esdevé quan la raó interpreta una idea simplement "reguladora" com a principi constitutiu. La república mundial és una d'aquestes idees simplement "regulado-

res". Per a Kant, no indica un estat que cal assolir, sinó més aviat un "ideal de raó", una idea que cal mantenir dins l'esperit, per comprendre les nombroses formes que tenen les criatures mortals de no aconseguir-la. El camí més habitual per no satisfer aquest ideal és el que ens porta a no instaurar cap mena de república, ni tan sols a àmbit local. Kant diu clarament que una Lliga de les Nacions no pot establir un veritable ordre jurídic si els membres no són també repúbliques. Si no s'acompleix aquesta condició, les nacions resten en llur estat natural de rivalitat. En una república, el poble és el veritable autor de les lleis que el governen, i cap dirigent polític no pot pretendre situar-se per damunt d'aquestes lleis. Els membres d'una república no són subjectes, sinó ciutadans, lligats pels drets i deures recíprocs i governats per institucions representatives.

A més, la raó ens exigeix tractar cada ésser racional com una finalitat en ell mateix, i no com un mitjà. Els estats, els dirigents dels quals no respecten aquesta exigència, infringeixen el dret natural. Són intrínsecament il·legítims; per tant, la desaparició d'aquests estats és una cosa bona, un objectiu i un desig de tots els éssers racionals. Això no vol dir que estiga justificat canviar despotisme per violència, perquè la violència té un cost moral molt difícil de pair. Malgrat tot, segons ell, el recurs al dret internacional pressuposa que els membres de la Lliga de les Nacions són repúbliques. Si no són repúbliques, i, en canvi, es configuren com a entitats en un estat natural d'oposició constant a altres estats, pot considerar necessari, en un moment donat, oposar-s'hi per mitjà de la violència, amb la finalitat d'imposar-s'hi. La violència ha de ser proporcional a l'amenaça i ha de tenir com a fi assolir una pau duradora. Però una guerra en nom de la pau, tant per a Kant com per als seus predecessors, formava part de la tradició de les "guerres justes", el model de la bel·ligerència legítima. Imaginem-ne un cas. Ens enfrontem a un estat manifestament despòtic, que no és una república, ni tan sols és un estat membre de la Lliga de les Nacions respectuós amb les lleis. És un estat en què els drets fonamentals dels ciutadans són violats i on els qui detenen

Kant haguera aprovat una actuació militar davant el despotisme de Saddam Hussein, segons Scruton. Per a Vollmer, hauria primat la raó.

el poder cometem regularment crims. Com a amenaça que és per a la pau, ja ha envaït sense motius altres estats veïns, ha perpetrat un genocidi contra les minories del país i sembla decidit a perseguir els seus interessos particulars, siguen quines siguen les conseqüències que aquestes accions provocaran en els altres. Això no impedeix, però, que aquest estat tinga veu en el si de la Lliga, on prova d'influenciar el dret internacional per perpetuar-se i de refermar la puixança que ha assolit. Suposem ara, també, que encara hi ha un país més poderós, una república que aspira a escampar els governs republicans a la resta del món, moguda, potser, per una determinada visió del que Kant descriu a *La pau perpètua*. Suposem que aquesta potència està convençuda que pot destruir l'estat despòtic tot causant el mínim de patiment al poble, i menys, en tot cas, del patiment que hauria de travessar en cas que el règim despòtic continuara. Suposem també que, en cas de dur a terme aquests plans, hi ha una certa esperança de posar la llavor de la república en una regió del món que, fins llavors, no havia conegut res més que despotisme i dominacions imperials. Suposem, encara, que la república entra en guerra, no pas amb la intenció d'espolar territoris o recursos a l'estat despòtic sinó per crear les condicions que permetran a aquell poble deci-

dir per ell mateix la forma de govern que més li convinga. Suposem que les intencions que té són les de crear les condicions d'una pau duradora, en una regió on la pau està constantment en perill, com a conseqüència dels tirans i dels fanàtics. Suposem-ho tot, i després preguntem-li-ho a Emmanuel Kant: és legítim que aquesta meua república hipotètica declare la guerra a aquest estat despòtic hipotètic? Els seus principis l'obligarien a contestar-nos que sí.

No és una qüestió de provar l'existència d'armes de destrucció massiva o jo què sé quines altres coses: no cal provar res més que els fets ja esdevinguts en aquell estat despòtic. L'únic dubte és fins a quin punt els meus exemples hipotètics es corresponen amb la realitat de l'Iraq de Saddam Hussein i dels Estats Units. Per a mi, el paral·lisme és bastant sorprenent.

És cert que els Estats Units no són una república plenament aconplida, en el sentit kantian del terme. Però ell mateix hauria estat el primer a reconèixer que res del que fa la humanitat no s'aconsegueix del tot, i encara menys si aquesta república és un exemple, al capdavant, d'ideal de raó.

Roger Scruton

© OpenDemocracy – EL TEMPS

Traducció: Maite Insa